

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Dramatik i udvalg

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Dramatik i udvalg", i Heiberg, Johan Ludvig: *Dramatik i udvalg*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 596. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl04val-shoot-idm140721241963616/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Dramatik i udvalg

Nybodersdrønge: Nyboder er et fra det 17. årh. stammende boligkvarter i Kbh.; opr. for søværnets faste mandskab; håndværker- og sømandsønderne herfra havde ry som ballademagere (hvad jul og nytår jo gav sig anledning til at bekræfte, se n.t.s. 8); her hentydes til skikken »at løbe helligtrekonger«: dækket bag masker går de udklædte »h.t.k.« frit ind i folks huse og skal trakteres (Pio, s. 51). – *grassere*: huserer. – *kaldansk*: fra Kaldæa, del af det nuv. Irak, Babylonien. – *Ærts*: mineral. – *fødes (...)* hvert evige Aar: se n.t.s. 32.

- 148 *trølig*: trofast. – *den sorte Konge*: if. en ikke-bibelsk (apokryf) legende-tradition var Caspar neger. – *tilførladelig*: utvivlsomt. – *Morian*: neger. – *Den Vise*: Gud. – *prostituere*: kompromittere, gøre til grin. – *monne*: må, skal.
- 149 *Mahn*: tågebanke, (natte-)mørke. – *Tysk eller Dansk*: så længe den danske konge var overhoved (hertug el. greve) for tysktalende områder (fra 17.-18. årh. og frem til 1864), var tysk alm. talt og forstået i Kbh. – *Madam Beckers Concert*: den tyske operasangerinde Caroline B. (ca. 1790-1842) var en populær kraft i sin mand Carl B.s skuespil- og operaselskab; den omtalte koncert fandt sted på Det Kgl. Teater den 1. maj el. 17. juni 1816. – *Myrha*: kostbart plantestof anvendt som lægemiddel og til røgelse; if. Matt. 2,11 bragte »Vismændene fra Østerland« gaver til det nyfødte Jesusbarn i form af »guld, røgelse og myrra«. – *Virak*: kostbart plantestof anvendt som lægemiddel og til røgelse, hyldest, se foreg. n.
- 150 *gab*: glo. – *foklædte Matrosdrønge*: se n.t.s. 147. – *ledige paa Torvet*: ubeskæftiget (talemåde efter Matt. 20,3). – *Mudderarbejde*: opmudrings- o.a. gravearbejde benyttedes som straffeforanstaltning. – *Mamsel*: frøken. – *Spindehuset*: straffeanstalt for kvinder.
- 151 *mangle mig*: mangler jeg. – *Mindet af*: mindet om.

Aprilsnarrene

- 155 *Aprilsnar(rene)*: person, der bliver narret april, dvs. efter gl. skik narret el. gjort til grin den 1. april. – *Intrigue(n)*: list, rænke, underfundigt spil i bedragerisk hensigt el. forvekslingsspillet i episk el. dramatisk litteraturs handlingsgang. – *Vaudeville*: om genren og Heibergs forhold til den, se efterskriften, s. 526f. og s. 539-41. – *Opført første Gang (...)* 1826: Johanne Luise Heiberg beretter i sine erindringer (*Et Liv ...*, 4. udg. ved A. Friis 1944, I, s. 46f.) om den formidable succes, premieren blev, for stykket såvel som for hende personlig, hvem

- Heiberg havde udset til Trine Rars rolle (jf. efterskriften s. 543f.).
- 157** *Pige-Institut*: pigeskole; skole- og opdragelsesvæsenet var genstand for livlig offentlig debat i årene omkring *Aprilsnarrens* udgivelse og opførelse; Heibergs egen bemærkning hertil, netop affødt af vaudevillens, er citeret i efterskriften, s. 542f.; Rahbek identificerer i sine erindringer vaudevillens pigeskole som Madam Lindes (Borup, *Breve og Aktstykker* ... V, 1950, s. 53). – *Constance*: betyder på fransk: trofast bestandighed, alm. kvindenavn på vaudevillens tid, om end med en duft af provinsielt herregårdsmiljø (G. Søndergaard i *Nordica* 15, 1998, s. 260f., med henvisning). – *Zierlich*: betyder på tysk: net, pæn, fin, elegant, pyntelig (indtil det lapsede). – *Trine, Hans (Mortensen)*: navnene på det unge par er taget fra Poul Martin Møllers dialogdigt »Hans og Trine« fra digtcyklen »Scener i Rosenborg Have« (skr. ca. 1821, »Hans og Trine« tr. 1825); »Hans og Trine« var blevet fremført ved en forestilling på Hofteatret febr. 1826 med C. N. Rosenkilde (1786-1861) og den da 13-årige Johanne Luise Pätges som rollehavende, ved hvilken lejlighed Heiberg fik blik for sidstnævntes (dramatiske og erotiske) potentialer (jf. efterskriften s. 543f.); til denne fremførelse henvises der direkte i *Aprilsnarrene*, sc. 23 (her s. 231.) – *svensk Dansesemester*: danselærerens nationalitet styrker allusionen til C. M. Bellman (1740-95) i forbindelse med hans danseinstruktion (se n.t.s. 200); som model udpegede man i samtiden en ved teatret ansat, svensktalende figurant (underordnet danser) ved navn Ville-neuve. – *Avanturier*: (fransk) eventyrer, plattenslager. – *Vinke*: ørefi-gen, lussing. – *Fugtel*: tidl. militær straf bestående af slag på ryggen med det flade af en klinge. – *Kjeldersvend*: person, der passer vin- og viktualiekældre i større husholdninger.
- 158** *Kabinet*: værelse. – *Skrivertoi*: skriveredskaber. – *Kaffetoi*: kaffeser-vice.
- 159** *Hend*: ud (bort fra scenen). – *de Fremmede*: gæsterne. – *ud*: forbi.
- 160** *Geburtsdag*: fødselsdag. – *lidenlige*: væmmelige, varartede. – *spidse sin Næse paa*: sætte næsen op efter, forvente. – *engagere*: engagerer, byder op til dans. – *Raisonnement*: »snaks«. – *impertinenteste*: frækkeste.
- 161** *at jeg jo*: uden at jeg. – *taget (...)* i *Kost*: optaget som kost(skole)elev. – *vist*: givetvis. – *overalt*: overhovedet, i det hele taget.
- 162** *Ny Melodie. O flye for Amors Snare*: melodien, der er komponeret til sangen her af Heibergs gode bekendte musikeren og sangpædagogen C. J. Borchorst (1800-44), findes i Erik Bøgh (red.), *Den danske Vaudeville* 1919, II, s. 13.
- 163** *Jomfrue*: ugift kvinde af borgerstand. – *vist*: bestemt. – *Troie Duus*: (af